

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף י"ז

במשנה התבאר שסנהדרין גדולה לדעת חכמים הייתה של ע"א ולדעת רבי יהודה של שבעים, ומבאר הגמרא שטעמם של חכמים כיון שבפסוק אמר הקב"ה למשה "אספה לך שבעים איש וגו'" ומשה עצמו היה יחד עמם שנאמר "והתיצבו שם עמך", ויחד הם ע"א.

אך לדעת רבי יהודה "עמך" לא בא להחשיב עמם את משה, אלא שיהיו עם משה כדי שתשרה עמהם שכינה, אך חכמים לומדים זאת מפסוק אחר "ונשאו אתך במשא העם", שיהיו עמך, אך רבי יהודה לומר מהפסוק "ונשאו איתך" שיהיו הסנהדרין דומים לך וכלומר שיהיו מיוחסים ונקיים ממום. וחכמים לומדים זאת מהפסוק "והקל מעליך ונשאו אתך", ואף שהפסוק מדבר על סנהדרין קטנה, לומדים משם אף לסנהדרין גדולה.

מביאה הגמרא ברייתא שמבאר את הפסוק שנאמר על אלדד ומידד "וישארו שני אנשים במחנה", ואומרת שיש אומרים שהכוונה שהשתיירו ב' פתקים בקלפי, וכך היה המעשה, שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אמר משה כיצד אעשה אם אברור ששה מכל שבט ושבט נמצאו שנים יתירים שהרי מי"ב שבטים יש ע"ב זקנים, וה' אמר לאסוף רק ע' זקנים, ואם אברור רק חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים. ואם אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים.

ולכן ברר משה ששה מכל שבט, והביא שבעים ושנים פתקים, על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק בלא שכתוב בהם דבר. ובללם ונתנם בקלפי, ואמר לע"ב הזקנים בואו וטלו פתקיכם, וכל מי שעלה בידו זקן אמר לו כבר קידשך שמים, ומי שעלה בידו חלק אמר לו המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך.

וכן עשה משה בפדיון הבכורות, שעשרים ושניים אלף נפדו כנגד הלויים, ומאתים שבעים ושלושה נפדו כנגד חמש סלעים, וכפי שנאמר "ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת", ואף שם אמר משה כיצד אעשה להן לישראל, אם אומר לו תן לי חמשה סלעים דמי פדיוןך וצא, יאמר לי כבר פדאני בן לוי, ולכן הביא עשרים ושנים אלף פתקים וכתב עליהן בן לוי, ועל שלשה ושבעים ומאתים כתב עליהן חמשה שקלים, ובללם ונתנם בקלפי, ואמר לבכורות טלו פתקיכם, ומי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי, ומי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיוןך וצא.

ומביאה הברייתא שדעת רבי שמעון שאלדד ומידד נשארו במחנה, שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש אמרו אלדד ומידד אין אנו ראויין לאותה גדולה ונשארו במחנה. ואמר הקב"ה הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם, ומבאר רבי שמעון איזו גדולה הוסיף להם, שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו, והם נתנבאו ולא פסקו.

ואומרת הברייתא שהנבואה שנתנבאו היא שאמרו משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ.

אך אבא חנין אמר בשם רבי אליעזר שהם התנבאו על ענין השליו, שהיגיע למדבר והיה צורך השעה.

ורב נחמן אמר שהתנבאו על עסקי גוג ומגוג, ולמד זאת ממה שנאמר ביחזקאל "כה אמר ה' אלקים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אותך עליהם וגו' ". ואף שבפסוק נאמר שנים מלשון שנה, קוראים את גם מלשון שניים, ומשמע שכבר הייתה נבואה על כך בידי שני נביאים שנתנבאו יחד, שהם אלדד ומידד.

ועל מה שאמרה הברייתא שכל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו והן נתנבאו ולא פסקו, שואלת הגמרא המקור לכך, ואי אפשר לומר שהמקור הוא ממה שנאמר בפסוק על אלדד ומידד "ויתנבאו ולא יספו", כי הרי אותה הלשון נאמרה בפסוק על מעמד הר סיני, "קול גדול ולא יסף" ושם הקול כן פסק.

אלא אומרת הגמרא שלומדים זאת ממה שנאמר בפסוק "ויתנבאו", ואותה הלשון נאמרה בפסוק "מתנבאים עדיין מתנבאים והולכים"

ושואלת הגמרא שאמנם לדעת הסובר שהם נתנבאו שמשה מת מובן מדוע אמר יהושע למשה, "אדוני משה כלאם", אבל לדעת הסוברים שהתנבאו נבואות אחרות, מדוע אמר יהושע למשה "כלאם".

ומבארת הגמרא שיהושע אמר זאת כי אין זה דרך ארץ להתנבאות לפני משה, והרי זה כתלמיד המורה הלכה לפני רבו.

ושאלת הגמרא שאמנם לדעת הסוברים שהם לא התנבאו על כך שמשה מת מובן שאמר משה ליהושע "מי יתן כל עם ה' נביאים", אך לדעת הוסבר שהתנבאו שמשה מת, וכי היה נח למשה בנבואה זו, ועונה הגמרא שלדעתו של הסובר כך באמת לא אמרו למשה על מה התנבאו.

ומבארת הגמרא מה אמר יהושע למשה "אדוני משה כלאם", שהכוונה הטל עליהן צרכי ציבור והן כלין מאיליהן.

במשנה התבאר המקור לכך שצריך בדיני נפשות בית דין של כ"ג, הוא מזה שצריך עדה שהיא עשרה לזכות ועדה שהיא עשרה לחייב, וכיון שצריך להכריע את הדין על פי שניים צריך י"ב, אלא שאין בית עושים בית דין שיכול להיות שקול ולכן צריך עוד אחד.

ושאלת הגמרא שלמעשה כשיש בית דין של כ"ג ו"א מזכים ו"ב מחייבים לא נגמר הדין על פי שניים אלא על פי אחד. ואם יהיו עשרה מזכים ו"ג מחייבים יגמר הדין על פי שלושה ולא על פי שניים.

וביאר ר' אבהו שבאמת כדי שיגמר הדין על פי שניים זה באופן שיש י"א מזכים ו"א מחייבים ואחד מהדיינים לא יודע, ואז מוסיפים שניים נוספים ואם הם מחייבים נמצא שנגמר הדין על פי שניים.

ואף בסנהדרין גדולה יתכן שיוכרע הדין על פי שניים לדעת רבי יהודה שסנהדרין גדולה היא של שבעים, שאם ל"ד מזכים ול"ו מחייבים נמצא שנגמר הדין על פי שניים.

ועוד אמר ר' אבהו שבאופן כזה שדיין אחד לא יודע ומוסיפים על הדיינים אין בעיה לעשות בית דין שיכול להיות שקול ואפילו לכתחילה, ולכן אם מוסיפים שני דיינים כשאחד אומר איני יודע, אף שיתכן שאחד יזכה ואחד יחייב ונמצא הבית דין שקול, לא חוששים לכך.

ושאלת הגמרא מה חידש ר' אבהו, הרי במשנה נאמר בפירוש שכיון שאם אחד לא יודע מוסיפים עוד שניים, וממילא נמצא הבית דין שקול.

ועונה הגמרא שחידש ר' אבהו שלא אומרים שזה שאינו יודע עדיין נחשב כחלק ממניין הדיינים ואם יכריע לכאן או לכאן ישמעו את דבריו, אלא אומרים שהוא כמי שאינו ואינו יכול להכריע את הדין אחרי שאמר איני יודע.

ואמר רב כהנא שסנהדרין שראו כולם חובה לאדם, בלא שאחד מהם יכריע לזכות פוטרים אותו ממתנה, כי יש דין שצריך להלין את הדין לילה כדי לראות לו זכות, אבל אם כולם ראו לו חובה כבר לא יראו לו שוב זכות.

ואמר ר' יוחנן שאין מושיבים בסנהדרין אלא דיינים בעלי קומה ובעלי חכמה ובעלי מראה הדור שתאה יראתם על בעלי הדים, ובעלי זקנה, ובעלי כשפים היודעים לבטל כשפים, וגם צריך שיהיו יודעים בשבעים לשון כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפני המתורגמן.

ואמר רב יהודה בשם רב שאין מושיבים בסנהדרין אלא חכמים שיודעים לטהר את השרץ עם הוכחה מהתורה.

עמוד ב'

ואמר רב אני אדון ואטהר את השרץ מקל וחומר, שאם נחש שממית ומרבה טומאה טהור, שרץ שאינו ממית ומרבה טומאה קל וחומר שיהא טהור. אך דוחה הגמרא שהרי גם קוץ ממית ולמרות זאת הוא טהור, ואם כך אין ראייה מנחש, כי רואים שיתכון דבר שירבה טומאה ויהיה טהור.

עוד אמר רב יהודה בשם רב שכל עיר שאין בה שנים שיודעים לדבר בשבעים לשון, ואחד שיודע לשמוע ולהבין שבעים לשון אין מושיבין בה סנהדרין. ובביתר היו שלשה וביבנה ארבעה שידעו לדבר בע' לשון, ואלו הם רבי אליעזר, ורבי יהושע, ורבי עקיבא, ושמעון התימני שלא הוסמך היה דן לפניהם בקרקע.

מקשה הגמרא ששינו בברייתא סנהדרין שיש בה שלושה שיודעים בע' לשון נקראית חכמה, ואם יש בה ארבעה אין למעלה הימנה. ומכל מקום לא מספיק שיהיו שנים שיודעים לדבר.

ועונה הגמרא שרב שסובר שמספיק שנים סובר כדעת תנא בברייתא אחרת שאמר שאמר סנהדרין שיש בה שנים שיודעים בע' לשון נקראית חכמה, ואם יש בה שלושה אין למעלה הימנה.

ואומרת הגמרא שבכל מקום ששינו למידין לפני חכמים הכוונה ללוי שלמד לפני רבי. ואם כתוב דנים לפני חכמים הכוונה לד' חכמים שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנון המצרי וחנוניא בן חכינאי.

ורב נחמן בר יצחק אמר שהכוונה לחמשה, שמעון התמני, שמעון בן זומא, ושמעון בן עזאי, חנן המצרי וחנוניא בן חכינאי.

ובכל מקום שכתוב רבותינו שבבבל הכוונה לרב ושמואל, ואם כתוב רבותינו שבארץ ישראל הכוונה לרבי אבא, דייני גולה הכוונה לקרנא, ודייני דארץ ישראל הכוונה לרבי אמי ורבי אסי. דייני דפומבדיתא הכוונה לרב פפא בר שמואל, ודייני דנהרדעא הכוונה לרב אדא בר מניומי,

ובכל מקום שכתוב סבי דסורא הכוונה לרב הונא ורב חסדא וסבי דפומבדיתא הכוונה לרב יהודה ורב עינא. וחרפי דפומבדיתא הכוונה לעיפה ואבימי בני רחבה, ואמוראי דפומבדיתא הכוונה לרבה ורב יוסף, ואמוראי דנהרדעי הכוונה לרב חמא, ונהרבלאי מתנו הכוונה לרמי בר ברבי.

ואומרת הגמרא שהיכן שכתוב אמרי בי רב הכוונה לרב הונא, ושואלת הגמרא שהרי רב הונא עצמו אמר אמרי בי רב, אלא אומרת הגמרא שהכוונה לרב המנונא.

ואמרי במערבא הכוונה לר' ירמיה, ושלחו מתם הכוונה לר' יוסי בר חנינא, וכשכתוב מחכו עלה במערבא הכוונה לר' אלעזר, ושואלת הגמרא שלא יתכן לומר ששלחו מתם הכוונה לר' יוסי בר חנינא, שהרי עם אחת שלחו מתם דין לדברי רבי יוסי בר חנינא, ולכן הופכת הגמרא ואומרת ששלחו מתם הכוונה לר' אלעזר ומחכו עלה במערבא הכוונה לרבי יוסי בר חנינא.

במשנה התבאר שלדעת תנא כמה אם יש בעיר מאה ועשרים איש היא ראויה לסנהדרין ולדעת רבי נחמיה מאתים ארבעים. ושואלת הגמרא מדוע לדעת תנא קמא צריך מאה עשרים, ועונה הגמרא שצריך כדי שיהיו עשרים ושלושה כנגד סנהדרין קטנה ושלוש שורות של עשרים ושלושה שמהם מוסיפים על דיינים אם הוצרכו לכך ויחד הרי תשעים ושנים. ועוד עשרה בטלנים שבטלים מכל מלאכה ונמצאים בבית הכנסת הרי מאה ושנים, ושני סופרים ושני חזנים ושני בעלי דינים ושני עדים ושנים שיוכלו להיות עדים זוממים ושני זוממי זוממים, כדי שהעדים יתיראו להעיד שקר. הרי מאה וארבעה עשר,

ועוד צריך חוץ מאלו כפי ששינו בברייתא שכעיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה, שהם בית דין שמכים ועונשים, וקופה של צדקה שדינה שנגבית בשנים ומתחלקת בשלושה, ובית הכנסת ובית המרחץ ובית הכיסא, ורופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות. ובשם ר' עקיבא אמרו שצריך שיהיו בעיר אף מיני פירות מפני שהם מאירים את העינים.

ולכן צריך עוד ששה, חוץ מהמאה וארבעה עשר שהוזכרו לעיל, שניים שגובים לקופה של צדקה ועוד שלושה שמחלקים, ועוד אדם שהוא רופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות.

